

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาวะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ และผลกระทบจากการเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็วของสิ่งแวดล้อม และ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นเอง หรือด้วยน้ำมือมนุษย์ รวมไปถึงกระแสทุนนิยม บริโภคนิยมที่กำลังครอบงำการดำเนินชีวิต ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน เป็นเหตุให้ภาวะสุขภาพเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาสุขภาพสมัยใหม่เกิดจากปัจจัยหลายอย่าง การจัดการทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยบุคลากรทางการแพทย์ อย่างเดียวไม่สามารถแก้ไขปัญหาสุขภาพได้ทั้งหมด จำต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานให้กว้างขวางและครอบคลุม เปิดโอกาสให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วม เน้นการส่งเสริมสุขภาพ ให้มากขึ้น

สถานการณ์โครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงสืบเนื่องมาจากนโยบายการวางแผนครอบครัวในปี พ.ศ. 2513 ส่งผลต่อโครงสร้างประชากร อัตราการเกิดลดลงทุกปี ประชากรวัยทำงาน และผู้สูงอายุมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2549 คาดการณ์ประชากรในประเทศไทย 62.5 ล้านคน เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ร้อยละ 22.6 วัยแรงงาน ร้อยละ 66.9 และวัยสูงอายุร้อยละ 10.5 ซึ่งเป็นผู้สูงอายุวัยต้น ร้อยละ 9.6 ในปี พ.ศ. 2569 การเพิ่มของประชากรค่อนข้างน้อย เป็น 65.0 ล้านคน แต่ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นหนึ่งเท่า เป็นร้อยละ 19.7 เป็นผู้สูงอายุวัยต้น ร้อยละ 17.9 และผู้สูงอายุวัยปลาย ร้อยละ 1.8 ขณะที่เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ลดลงเหลือร้อยละ 16.0 (กรมอนามัย, 2550)

การที่จำนวนผู้สูงอายุไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาที่มาพร้อมกับจำนวนที่เพิ่มขึ้นก็คือปัญหาสุขภาพ ยิ่งอายุมากขึ้นเท่าไรยิ่งพบกับปัญหาการเจ็บป่วยมากขึ้นเท่านั้น ผู้สูงอายุควรมีการดูแลสุขภาพตนเองให้ดีเสียตั้งแต่เนิ่นๆ ที่ผ่านมามนไทยไม่ค่อยได้รับการส่งเสริมสุขภาพมาตั้งแต่วัยต้นๆ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยจึงค่อยไปรักษา เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุก็น่าจะไม่ได้รับการส่งเสริมสุขภาพเท่าที่ควร ยิ่งผู้สูงอายุในชนบทแล้ว อาจกล่าวได้ว่าได้รับการส่งเสริมสุขภาพน้อยเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุที่อยู่ในเมือง

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย มีหลักในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพของประชากร ในกิจกรรมของการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการเพิ่มสมรรถนะ ให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพ ในการดูแลตนเองเพิ่มมากขึ้น มีการควบคุมปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดสุขภาพ ที่เป็นผลให้ผู้สูงอายุมี สุขภาพดีขึ้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมี ส่วนร่วมในการดูแลและส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และส่งเสริมผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงศักยภาพ ในการส่งเสริมสุขภาพตนเอง ครอบครัวและชุมชน (กรมอนามัย www.anamai.moph.go.th)

การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นแหล่งให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน ในระหว่างที่ ว่างจากภารกิจ เป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ในแต่ละชุมชนในด้านต่างๆ เป็นแหล่ง บริการข่าวสารที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อร่วมกันจัดกิจกรรม อันจะเป็นประโยชน์ต่อ สังคม และการพัฒนาสังคม เพื่อความสะดวกในด้านการให้บริการและการเผยแพร่ความรู้ทางการ แพทย์และสาธารณสุขให้แก่ผู้สูงอายุ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุนั้น ไม่ใช่จำกัดเฉพาะ เรื่องสุขภาพอนามัยเพียงเรื่องเดียว แต่ยังมีด้านอื่นๆ อีกมากมายที่เป็นความต้องการของผู้สูงอายุ ดังนั้น ควรมีการประสานงานกับกรมประชาสงเคราะห์ กรมอนามัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน และสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้การบริการทางด้านการจัดสวัสดิการสังคม กิจกรรมนันทนาการ การทัศนศึกษา การออกกำลังกาย การกีฬา การบริการข่าวสาร และความรู้ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ สูงอายุ และการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม จึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นการ รวมกลุ่มผู้สูงอายุ ย่อมเป็นเรื่องหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมรมผู้สูงอายุจึงจะเป็นกุญแจสำคัญ ที่ไขไปสู่ ความสำเร็จ (บรรลุ ศิริพานิช, 2540)

การสร้างเสริมศักยภาพให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับบุคคล องค์กร และชุมชน เป็นสิ่ง สำคัญ ชุมชนจะต้องสามารถรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง เพื่อทำหน้าที่ปกป้องและสร้างเสริมสุขภาพ ของคนและสิ่งแวดล้อมในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบสุขภาพก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ จำเป็นที่จะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนต้องดูแลรับผิดชอบสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบระบบสุขภาพที่เป็นอยู่ได้ และเป็น พื้นฐานของกระบวนการประชาธิปไตยอีกด้วย (วาทีณี บุญชะลิกย์ และคณะ, 2547)

ชมรมผู้สูงอายุ อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย ได้จัดตั้งขึ้นตามสาขาสภาผู้สูงอายุแห่ง ประเทศไทยจังหวัดเชียงราย ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีสมาชิก ชมรมผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนทั้งหมด 1021 คน และในอำเภอขุนตาลก็จะมีชมรมผู้สูงอายุย่อยลงไป อีกในแต่ละตำบล 3 ตำบล คือ แก่ ตำบลต้า ตำบลป่าตาล ตำบลยางหอม รวม 14 ชมรม ผู้สูงอายุ ย่อยในอำเภอขุนตาล แต่ชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบลยังไม่เป็นรูปแบบเท่าที่ควร คือยังไม่ได้ขึ้น

จากการที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชมรม และจากการที่สัมภาษณ์ ประธานชมรม และที่ปรึกษาชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า ได้สังเกตเห็นความพร้อมเพียงในการเข้าร่วมกิจกรรม และความร่วมมือของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า ในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เช่นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ แม้ว่าจะเป็นชมรมที่ตั้งขึ้นมาเองอย่างไม่เป็นทางการ แต่ก็ประสบความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า และการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชมรมผู้สูงอายุยังมีผู้สนใจศึกษาเรื่องน้อย ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า และเพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย โดยทำการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุ และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของสมาชิกชมรมปิ่นจักรยานผู้สูงอายุบ้านด้า อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย จำนวนทั้งหมด 122 ราย ที่เป็นสมาชิกอย่างน้อย 1 ปี และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม - 10 สิงหาคม 2550

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางของชมรมผู้สูงอายุในการดำเนินการ ส่งเสริมกิจกรรมของชมรมป็นจักรยานเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ สนับสนุนให้มีการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก ให้สมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากชมรม

2. เพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของชมรมผู้สูงอายุอื่นๆต่อไป

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมตั้งแต่การร่วมกันตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมกิจกรรมในการพัฒนา และได้รับรับส่วนแบ่งในผลประโยชน์จากการพัฒนา กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กิจกรรมที่เป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาพที่ใช้กระบวนการทางสังคม และการเมืองที่ถือเอาชุมชนเป็นรากฐานสำคัญ รวมทั้งผลรวมของการจัดการด้านการศึกษา โดยมุ่งที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลเพื่อหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ที่ทำให้เกิดโรคภัยต่างๆ การดำเนินงานในลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความจำเป็นในการสร้างความยั่งยืนของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไป ที่มีอายุอยู่ในช่วงปลายของชีวิต ที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านด้า อำเภอบุณฑล จังหวัดเชียงราย

ชมรมผู้สูงอายุ หมายถึง การรวมตัวกันเองของผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของกลุ่ม

สมาชิกชมรมป็นจักรยาน หมายถึง ผู้ที่ใช้จักรยานในการขี่เพื่อการออกกำลังกายตามกิจกรรมที่ชมรมป็นจักรยานเพื่อสุขภาพ และเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพของร่างกายให้ดีขึ้น